

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΚΑ'.

Συνδρομή ἑτησίαι: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἀρχονται ἀπὸ 1 ᾿Ιανουαρίου. Ἐκείσθ. ἔτους καὶ εἶναι ἑτήσιαι. — Γραφεῖον Διευθ. ᾿Οδοῦ Σταδίου 32.

23 Ἀυγούστου 1887

ΜΕΧΡΙ ΒΩΛΟΥ

(᾿Οδοιπορικαὶ σημειώσεις.)

[Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον].

Γ'.

Σήμερον μετὰ μεσημβρίαν θ' ἀνέλθωμεν δι' ἡμιόνων εἰς Πορταριάν, θὰ καταλύσωμεν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Προδρόμου, βυζαντινὸν μοναστήριον, γυναικεῖον ἄλλοτε καὶ μεταβληθὲν εἰς ἀνδρικὸν τῷ 1272, ὁπότε ἀνεκτίσθη ὑπὸ τῆς ᾿Αννης Παλαιολογίνης Κομνηνῆς. Θὰ ἐγερθῶμεν ἀπὸ βαθέος ὄρθρου, θ' ἀναβῶμεν, ὑπὸ τὴν ἰωβινην δρόσον, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Πηλίου, καὶ θὰ ἴδωμεν τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα, ὅπως οὐδέποτε τὸν εἶδομεν ἐπὶ ζωῆς μας, καὶ θ' ἀπολαύσωμεν ἐνός τῶν μαγευτικωτέρων πανοραμάτων, εἰς ὃ ἐνετρυφῆσαν ποτὲ ὀφθαλμοί.

Πρὸς ἀνατολάς, θὰ ἴδωμεν ἀναπεταννύμενον γλαυκὸν τὸ Αἰγαῖον, ἐκτεινόμενον μέχρι τοῦ ᾿Αθω, οὐ αἶ κορυφαὶ θὰ σκιαγραφῶνται ἐν τῷ ὀρίζοντι πλήρεις θρησκευτικοῦ μυστηρίου· πρὸς μεσημβρίαν ἐκτεινόμενον κυανοῦν τὸν Παγασητικὸν κόλπον καὶ ὀπισθεν αὐτοῦ ὑπὸ ἰόχρουν πέπλον, τὴν ᾿Οθρυν καὶ τὴν Οἶτην, καὶ εἰς τὸ βάθος, ἀποκλείοντα τὸν ὀρίζοντα, τὸν μεγαλοπρεπῆ Παρνασσόν· πρὸς δυσμὰς θ' ἀναπτύσσεται τὸ γραφικὸν θεσσαλικὸν πεδῖον, ἐν ᾧ θ' ἀποστίλβῃ ὡς κάτοπτρον ἡ Βοιθιῆς, ἡ διὰ μέσου κλάδων καλλιμαρμάρους ναοὺς ἀντανακλώσα ἄλλοτε, καὶ σήμερον πεζὸν ἀναλαβοῦσα προσρισμὸν νὰ διατρέφῃ διὰ τῶν ἀφθόνων ἰχθύων τὴς τοὺς πένητας τῆς Θεσσαλίας, τοὺς νεωτέρους τούτους *Πενέστας*.

Ὡς ὁ γαστρίμαργος αἰσθάνεται ἡδονικώτατα γαργαλιζομένην τὴν γλῶσσαν του ἐνώπιον καρυκεύματος ὅπερ πολλάκις ὠνειροπόλησεν ἡ φαντασία του, αἰσθάνομαι ἤδη ἐν τῇ ψυχῇ μου τὴν ἄρρητον ἀπόλαυσιν, ἣν θὰ ἐμποιήσῃ αὐτῇ ἡ ὑπερφυῆς κχλλονὴ τοῦ Πηλίου, αἰσθάνομαι ἤδη θωπευόμενον τὸ βλέμμα μου ἐκ τῆς δροσερότητος τῶν φυλλωμάτων, καὶ τῶν ὑπὸ τὰς πρασίνας σκιάς κελαρυζόντων κρυσταλλωδῶν ναμάτων. ᾿Αξιωματικοὶ τοῦ Γαλλικοῦ ναυτικοῦ

ἐνώπιον τῆς χλιδώσης εὐθαλείας τῶν ἄρκτικῶν κορυφῶν τοῦ Πηλίου, τῆς ᾿Οσσης καὶ τοῦ ᾿Ολύμπου, ἀνεμνήσθησαν τῆς γιγαντιαίας βλαστήσεως τῶν Τροπικῶν.

Θὰ ἴδω τὸ ὑψηλὸν καὶ ἄγριον κάλλος τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς του καὶ τοὺς ἀπορρώγας βράχους καὶ τὰ σπηλαιώδη ἀκρωτήριά του ἐφ' ὧν συνετρίβη, ἐν θυελλώδει νυκτί, ὁ περσικὸς στόλος πρὸ τῆς ἐν ᾿Αρτεμισίῳ μάχης, καὶ τὰ σκοτεινὰ δάση τῶν ὄξυων, καὶ τὰς ἀποκρήμινους διαρρωγὰς, καὶ τοὺς παταγούντας κατακρημνίζομενους καὶ συμμιγνύοντας, εἰς φοβεράν δυοδίαν, τὸν βαρὺν παφλασμόν των μετὰ τῆς βοῆς τῶν καταρρηγνυμένων ἐπὶ τῶν βράχων κυμάτων, ὁπότεν μαίνεται ὁ ᾿Απηλιώτης· θὰ ἴδω τὸ ἥρεμον καὶ εἰδυλλιακὸν κάλλος τῆς δυτικῆς πλευρᾶς, ὅπου αἱ λόχμαι ἀποπνέουσιν εὐοσμίαν καὶ ἐμποιοῦσι τὴν ἐντύπωσιν αἰωνίου ἔαρος ἐν ταῖς βαθυχλόις κοιλάσι, ὅπου αἱ αὖραι ψιθυρίζουσι διὰ τῶν πλατάνων καὶ αἰγείρων εἰδυλλια γλυκύτερα τῶν τοῦ Θεοκρίτου, καὶ τὸ ἔδαφος διαπύσσεται ἡρέμα ὡς διατηροῦν ἐπ' αὐτοῦ ἀπαλὴν τινα θωπεῖαν τῆς χειρὸς τοῦ Πλάστου.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἱ παρὰ τὰ παράλια οἰκοῦντες Μάγνητες, κατατρυχόμενοι ὑπὸ τῶν ἐπιδρομῶν, καὶ οἱ ἐκ τῆς Εὐβοίας καὶ τῶν παρκακλειμένων νήσων μεταναστεύοντες, οἵτινες ἔφευγον τοὺς Ἑνετοὺς καὶ τοὺς Ἀλγερίνους πειρατὰς, προσέφυγον εἰς τὰς χαράδρας τοῦ Πηλίου καὶ τῆς ᾿Οσσης. Ἰδίως καταφυγὴν ἀπὸ τοῦ φοβεροῦ Τεπελενλῆ ἐζήτησαν πλεῖστοι κάτοικοι τῶν ᾿Αγράφων καὶ τῆς λοιπῆς Θεσσαλίας εἰς τὰ χωρία ταῦτα, ἅτινα ἐξαρτώμενα ἐκ τῆς βαλιδῆς σουλτάνας ἦσαν ἀπαραβίαστα.

Τὸ Πήλιον δὲν εἶχε μολύνῃ κατ' ἀρχὰς τουρκικὸς ποῦς· ἀλλὰ τὸ κάλλος εἶνε ἐπικίνδυνον εἰς τὰς χώρας, ὅπως, πολλάκις, καὶ εἰς τὰς γυναικας. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδος ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐπίσημός τις ἀγὰς μεταβαίνων διὰ τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου εἰς Μέκκαν, εἶδεν ἀπὸ τοῦ πλοίου τὰ ἀνὰ μέσον

τῶν δασῶν τοῦ Πηλίου γραφικῶς ἀνακλύποντα χωρία καὶ ἀπεφάσισε νὰ τὰ κατακτήσῃ. Ἐπανακάμπτων δὲ ἐκ τοῦ ἱεροῦ προσκυνήματος, ἡγαγεν ἰσχυρὰν ἐξ Ἀσίας δύναμιν κατὰ τῶν ἀνυπόπτων χωρίων, καὶ ἐκυρίευσεν αὐτά.

Πλησίον τοῦ Νεοχωρίου, ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ Πηλίου, θέσις τις καὶ σήμερον ἔτι καλουμένη *Κόκκαλα*, εἶνε πλήρης ὁσῶν ἀνθρωπίνων. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς ταύτης, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἔπεσον ὑπὸ τὰ *χαλτσάρια* τῶν ἀγρίων ἐπιδρομῶν οἱ γενναῖοι Πηλιῶται, συναποθνήσκοντες μετὰ τῆς ἐλευθερίας των.

Οὐδὲ τῷ 1821 ὑστέρησαν οἱ κάτοικοι τοῦ Πηλίου. Ἐκ τῶν πρώτων ἐπαναστάντες κατήλθον τοῦ ὄρους καὶ ἐπολιόρκησαν μετὰ παρατόλμου θάρρους τὸν Βῶλον καὶ τὰς Φεράς· ἀλλ' ἀποτυχόντες ἀπεσύρθησαν παρὰ τὸ Τρίκερι καὶ ἀντέστησαν ἔρρωμένως κατὰ τοῦ διαβολήτου Κιουταχῇ. Μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Εὐβοίας κατήλθον εἰς τὴν Στερεάν καὶ ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην ἠγωνίσθησαν τὸν μέγαν καὶ γενικὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα. Τινὰ τῶν χωρίων τούτων ἐδηλώθησαν καὶ κατεσκάφησαν. Τὸ Προμύριον μόλις ἀναβιοῖ ἐκ τῆς τέφρας του, ἡ δὲ Μιτζέλα, ἥς οἱ κάτοικοι συνωκίσθησαν εἰς τὸ ἀκρότατον σημεῖον τῆς Φθιώτιδος, τῇ προνοίᾳ τῆς πρῆν βασιλείσσης τῆς Ἑλλάδος Ἀμαλίας, ἀριθμεῖ ὀλίγας καλύβας ἀνθρακίων ἐπὶ τῶν ἐρείπειων της.

Τὸ ἐν τῷ Παγασσητικῷ κόλπῳ κατάφυτον νησί-δριον Ἀλατᾶς, ἐφ' οὗ ἐν μέσῳ πορτοκαλεῶν καὶ ἐλαίων λευκάζει μικρὰ μονή, διατηρεῖ τὴν ἀνάμνησιν ἡρωικοῦ ἀνδραγαθήματος τῶν Πηλιωτῶν, διότι ἐπ' αὐτοῦ ὁ Καρατάσος τῷ 1821 ἀποκλείσας περὶ τοὺς 250 Ἀλβανούς, κατέσφαξεν αὐτούς.

Ἀλλὰ πρὸ μικροῦ ἔτι, ὅτε ἡ Θεσσαλία ἐκάμπετο ὑπὸ τὸ βάρος τῆς τυραννίας, τὸ Πήλιον δὲν ἐβρυχήθη ὡς δέσμιος λέων παλαιῶν νὰ θραύσῃ τὰ δεσμά του;

Ἐκ τοῦ Βῶλου φαίνεται ὑπερκείμενος τῆς Μακρυνίτσας, θαμνοσκεπῆς ἄλλοτε ἀλλὰ φαλακρῶν νῦν καὶ καταξήρος ἐν μέσῳ τῆς χλοερᾶς πέριξ φύσεως ὁ βράχος τοῦ Σαρακηνοῦ. « Στερηθεὶς τῶν φυσικῶν καλλονῶν του, γράφει ἐν τῇ γλαφυρωτάτῃ αὐτοῦ *Θεσσαλία* ὁ κ. Ν. Γεωργιάδης, πρῶν βουλευτῆς Βῶλου, ἐπέπρωτο ὁ βράχος οὗτος νὰ κοσμηθῇ τὴν 6 Φεβρουαρίου 1878 ὑπὸ ἀμαράντων δαφνῶν τῆς ἐλευθερίας καὶ τὸ ἄχαρι καὶ τεφροειδὲς αὐτοῦ χρῶμα νὰ μεταβληθῇ εἰς ὠραῖον πορφυροῦν ὑπὸ τοῦ αἵματος τῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας πεσόντων μαρτύρων. Ἐνταῦθα . . . οἱ κάτοικοι τῆς Μακρυνίτσας μαχόμενοι ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας μετὰ τῶν ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐθελοντῶν ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς καὶ ἀγύμναστοι πρὸς γεγυμνασμένους, δι' ἐνδεκαώρου κρατερᾶς μάχης ἔσωσαν τὸ χωρίον αὐ-

τῶν ἀπὸ βεβαίαν καταστροφὴν καὶ ἐρήμωσιν, καταδείξαντες διὰ τῆς ἡρωικῆς ἀντιστάσεώς των ὅτι ὁ φόβος καὶ ἡ δειλία δὲν ἐμφωλεύουσιν εἰς τὰ στήθη τὰ θερμαινόμενα ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ τῆς ἐλευθερίας πυρός. »

Ἐν ᾧ ἐπὶ τῶν πτερύγων τῆς φαντασίας ἀναπνέω τὸν καθαρὸν ἀέρα τοῦ Πηλίου, αἰφνης δυσωδία τις προσβάλλει τὴν ὄσφρησίν μου, δυσωδία γνώριμος, ἣν καὶ ἄλλοτε συνήντησα εἰς τὴν ζώήν μου, καὶ διὰ μιᾶς ἀναμιμνήσκομαι τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν ῥυπαρῶν συνοικιῶν τῶν Ἑβραίων. Καὶ ἐδῶ ῥῦμαι ἀπόζουσαι, ποδῆρη ἀντερία, πιναραὶ γενειάδες, βλέμματα ὀξέα ζητοῦντα νὰ διατρυπήσωσι τὸ θυλάκιον τοῦ διαδάτου, μέτωπα ῥισσὰ ἐκ τῆς νυχθημέρου περὶ κέρδους μερίμνης, ψαλμῶδης ἀπαγγελία τῆς παρεφθαρμένης ἰσπανικῆς, δωμάτια ἰσόγεια ἐν οἷς συμφύρονται δύο ἢ τρεῖς οἰκογένειαι, διὰ παραπετασμάτων χωρίζουσαι τὴν νύκτα τὰ οἰκογενειακά των ὄρια, καὶ κάπου κάπου ἐν μέσῳ τῆς ῥυπαρίας ἐκείνης, περικαλλῆς τις μορφή, ῥακένδυτός τις Ῥούθ, ἐν ὅλῃ τῇ ἡδυπαθεῖ καλλονῇ τῆς σημιτικῆς φυλῆς, μέμεγάλους μεγάλους ὀφθαλμούς καὶ ἐπιδερμίδα σιτόχρουν — ῥόδον φυόμενον ἐν κοπρίᾳ ὡς τ' ἀληθὴ ῥόδα.

Εἰσέρχομαι εἰς τὴν *Συναγωγὴν*. Εἶνε γυμνὴ σχεδὸν τετράγωνος αἵθουσα. Δὲν ἐνθυμοῦμαι τίς εἶπεν ὅτι εἰς τὰ μέρη, ἐν οἷς ἀνεπέμφθησαν ἐπὶ μακρὸν προσευχαί, πλανᾶται ἀτμόσφαιρά τις ἱερότητας. Εἶνε ἀληθές· ὁ ἀὴρ τῆς Συναγωγῆς εἶνε καθαρώτερος τοῦ τῶν πέριξ στενωπῶν· ἔξω, περιτρέχει ὁ Μαμμωνᾶς, δολιεύεται καὶ ψευδορκεῖ πρὸς αἰσχροκέρδειαν· ἐντός, ἐδρεῖται ὁ μέγας Ἰεχωβά, ἐν οὐρανίᾳ εἰρήνῃ. Ἐντός μεγάλης κανδύλας καίει ἀκοίμητον φῶς πρὸ παραπετάσματος· νομίζει τις ὅτι ὅπισθεν ἀνοίγεται θύρα ἀλλὰ κρύπτεται ἐρμάριον· ἐν αὐτῷ, ἐντός σάκκων, εὐλαβῶς ἀποτεθειμένα, ἀνάκεινται δύο ἀντίγραφα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐπὶ μεμβράνης γραφέντα πρὸ ἑκατὸν πεντήκοντα ἐτῶν, ὡς μοι εἶπον, καὶ ἐλισσόμενα περὶ ῥάβδους, ὧν αἱ ὀστέιναι λαβαὶ ἐξέρχονται τῶν θηκῶν· πενιχρότης καὶ ἔνδεια ἐκτείνεται ἐπὶ τῶν τοίχων, ἐπὶ τοῦ δαπέδου, ἐπὶ τῆς ὀροφῆς· οἱ ἄνθρωποι οὗτοι λατρεύουσι πολὺ οἰκονομικῶς τὸν Θεόν των· ἀγνοῶ ἂν ὁ Θεὸς τοῖς ἀνταποδίδῃ μὲ τὴν γνωστὴν του δικαιοσύνην τὴν ἀγάπην των.

Τὴν στιγμὴν καθ' ἣν μετέβαινον εἰς ἕνα ἀγωγιάτην πρὸς ἐνοικίαισιν ἡμιόνων διὰ τὴν ἀνά-

τὸ Πήλιον ἐκδρομήν μας, λαμβάνω τηλεγράφημα καλοῦν με εἰς Ἀθήνας.

Ἡ μαγικὴ ὀπτασία ἀπέπτη· ἤμην ἀτυχὴς Μωῦσῃς καταδικασμένος νὰ ἶδω μακρόθεν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας· κατεκρημνίσθη ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ Πηλίου μου!...

Πῶς; δὲν θὰ ἶδω λοιπὸν τὴν ἀρχαίαν Ἰωλκόν, ὅπου συνῆλθον οἱ ὀνομαστότεροι ἥρωες τῆς Ἑλλάδος, ἡμίθεοι θανατώσαντες λέοντας καὶ δράκοντας καὶ νικήσαντες τὸν θάνατον; δὲν θὰ ἶδω τὸν Ἄναυρον, τοῦ ὁποίου τὸ ἐξογκωθὲν ρεῦμα εἶχε παρασύρῃ τὸ σάνδαλον τοῦ Ἰάσωνος καὶ εἰς οὗ τὴν ἀντιπέραν ὄχθην, τὴν κατὰφυτον ῥοδοδαφνῶν, ἔβαλεν ἐκ τῆς Ἰωλκοῦ ὁ Μελέαγρος τὸ ἀκόντιόν του;

Δὲν θὰ ἶδω τὰ χωρία τοῦ Πηλίου μὲ τὰς κορυφὰς λιθοκτίστους οἰκίας των καὶ τὰς ὠραίας ἐν τῇ μέσῃ πλατείας, ἔνθα μαρμαρόκτιστοι κρῆναι προχέουσι διαυγὲς ὕδωρ, καὶ ἔνθα ὑπὸ τὴν σκιάν των γηραιῶν πλατάνων, ἐπὶ τουρκοκρατίας, συνήρχοντο εἰς μετξίς οἱ πρόκριτοι; Τὴν Πορταριάν ἣν διαρρέουσι τὰ διαυγέστατα ὕδατα τοῦ Κραυσίνδωνος· τὴν Μακρυνίτσαν, ἥς αἱ οἰκίαι ἀνέρχονται κλιμακῶδὸν ἀπὸ τῆς ὑπώρειας τοῦ Πηλίου μέχρι τῶν κορυφῶν σχεδὸν αὐτοῦ· τὴν Δράκιαν, ἥς οἱ κάτοικοι εἶνε οἱ γενναιότεροι τῶν Πηλιωτῶν· τὰ Λεχώνια, τὰ Ἠλύσια πεδία τῆς Μαγνησίας, ἥς οἱ κάτοικοι ἄρχονται ἀπὸ τῶν μέσων Ἀπριλίου νὰ πωλῶσι τὰ πρῶτα προϊόντα των, ἅτινα εἶνε τὰ κεράσια, καὶ παύουσι τὸν ἐπόμενον Μάρτιον διὰ τῶν τελευταίων, ἅτινα εἶνε τὰ πορτοκάλια· τὴν πεδιάδα τῶν Λεωνίων τὴν μεγίστην παραλίαν πεδιάδα τῆς Μαγνησίας, ἥτις ὡς λέγει αὐτόπτης θαυμαστῆς εἶνε ὅ,τι τερπνὸν καὶ χάριεν δύναται νὰ πλάσῃ ποιητικὴ φαντασία: χλοεροὶ λειμῶνες ἐπὶ κλάσσοντες μετὰ καταφύτων κήπων, ἔνθα ὑπὸ τὴν σκιάν ποικιλωτάτων ὀπωροφόρων δένδρων ἡδέως κελαρύζει τὸ ὕδωρ τοῦ ῥύακος καὶ ἔτι κατωτέρω τὸ γλαυκὸν καὶ ἥρεμον κύμα τοῦ Πελασγικοῦ κόλπου, ὕπερ προσοχθίζον εἰς τὴν ἀμμόωδη καὶ ὁμαλὴν παραλίαν διαρρηγνύεται μετὰ γλυκυτάτου φλοίσβου.

Δὲν θὰ ἶδω τὸν Ἅγιον Λαυρέντιον, ὅστις ἔχει τὰς καλλιτέρας ἀμπέλους τοῦ Πηλίου οὐδὲ τὸν Ἅγιον Γεώργιον μὲ τὴν γραφικὴν μονὴν τῶν Ταξιαρχῶν, ὅπου συρρέουσι πάσχοντες ἐκ πάσης τῆς Θεσσαλίας· οὐδὲ τὰ *Kalá Nerá* τὸν χαριέστατον ὁρμίσκον, ὅστις κεῖται παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ χειμάρρου τῆς Ζερβοχίας καὶ ἐκ μὲν τοῦ ὅρους κατέρχεται δι' ἀποτόμου καὶ κρημνώδους κοίτης συμπαρασύρων ὀγκώδεις βράχους, διὰ δὲ τῆς πεδιάδος ῥέει ἡρέμα ὑπὸ πλατάνων σκιαζόμενος, τὰ *Kalá nerá* ὀνομασθέντα οὕτω διότι παρὰ τὴν θάλασσαν ἀναβλύ-

ζουσιν ὑφάλμυρα ἀλατοῦχα ὕδατα, ὧν χρῆσιν ποιοῦνται οἱ κάτοικοι τῆς Θεσσαλίας συνερχόμενοι πᾶν ἔτος τὴν 15 Αὐγούστου. Τὰς Μηλιάς, τὴν πατρίδα τοῦ Ἀνθίμου Γαζῆ, τοῦ Κωνσταντᾶ καὶ τοῦ Δανιὴλ Φιλιππίδου πέραν τῶν δροσίων ἄρχεται γινόμενον ἄγριον τὸ Πήλιον· τὸ Νεοχώριον μὲ τὸ ἐπὶ μεμβράνης κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα γραφὲν καὶ τριῶν κεχρωματισμένων εἰκόνων τῶν τριῶν εὐαγγελιστῶν κοσμούμενον εὐαγγέλιον· τὴν Ἀργαλαστήν τὴν ἐπὶ ὄρο-πεδίου κειμένην, πρωτεύουσαν ἄλλοτε τῶν Βακουφίων, καὶ ἔχουσαν παρὰ τὴν παραλίαν γραφικωτάτας κοιλάδας κεκαλυμμένας ὑπὸ ἐλαιῶν καὶ πορτοκαλλεῶν, διὰ μέσου τῶν ὁποίων φαίνονται ἐγκατεσπαρμένα τὰ καλύβια τῶν χωρικῶν· τὸν Λαῦκον, τὸ ἀνατολικώτατον χωρίον τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ Πηλίου ἔνθα ἐπικρατεῖ ἐκ τῆς συχνῆς χρήσεως ἰχθύος τινὸς κοπάου καλουμένου, εἰς τὴν ἐγγὺς παραλίαν ἀλειουμένου, ἡ νόσος ἐκείνη ἐφ' ἧς ὁ Παπᾶ Νάρκισσος τοῦ κ. Βικέλα ἔρριψε μετὰ τόσης κατανύξεως τὸ ῥάσον του!

Δὲν θὰ ἶδω ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τοῦ Πηλίου τὴν Τσαγκαράδαν μὲ τὰς τέσσαρας συνοικίας της τὰς ἀπεχούσας ἀλλήλων ὑπὲρ τὴν ἡμίσειαν ὥραν καὶ χωριζόμενας διὰ ρευμάτων, ἥς ἐκάστην οἰκίαν περιβάλλουσιν ἐκτεταμένοι κῆποι παρέχοντες εἰς αὐτὴν ὄψιν Ἑλβετικῆς πολίχνης· τὴν Μακρειαρράχην, ἥς ὁ μίαν ὥραν βορειότερον τοῦ ὅρους κατερχόμενος χεῖμαρρος κατακρημνίζεται εἰς καταβόθραν καὶ ἐξαφανίζεται καὶ εἴτα ἀναφαίνεται ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τοῦ Πηλίου. Τὴν ἐν περιόπτῳ θέσει περικαλλῇ καὶ κατὰφυτον Ζαγοράν, ἥς οἱ κάτοικοι κατὰ τοὺς παρελθόντας μαύρους αἰῶνας τῆς δουλείας ἐξενιτεύοντο ἀνὰ τὴν Εὐρώπην πρὸς ἐμπορίαν, καὶ εἰς τῆς ὁποίας τὸ ἀκμάζον σχολεῖον εἶχε διδαχθῇ τὰ πρῶτα γράμματα Ῥήγας ὁ Φεραῖος!...

*
*

Ἐν τῇ ξενοδοχείῳ μοὶ δεικνύουσιν ὠραίας φωτογραφίας τῶν Μετεώρων καὶ τῶν Τερμῶν.

Βράχοι γιγάντιοι, κολοσσιαῖοι ἐκ γρανίτου πύργοι, ἀνυψοῦνται οὐρανομήκεις, ἄγριοι καὶ ἀπορρώγες, ἐπὶ τῆς κορυφῆς δὲ πολλῶν αὐτῶν διαγράφονται λευκοὶ οἰκίσκοι, ὡς φωλεαὶ πελαργῶν ἐπὶ τῶν μιναρῶν τῶν τουρκικῶν πόλεων. Εἶνε τὰ μοναστήρια τῶν Μετεώρων, ἀληθεῖς μετέωροι οἶκοι προσευχῆς, οἵτινες δυνατόν νὰ ἔχωσι συγκοινωνίαν τινὰ μετὰ τοῦ οὐρανοῦ ἀλλ' οὐδαμῶς σχεδὸν συνδέονται πρὸς τὴν γῆν.

Φίλος μοὶ τις μοὶ διηγεῖται τὴν ἀνάβασίν του.

— Συμμάζευστος ἐντὸς δικτύου, διὰ μέσου τοῦ ὁποίου ἔβλεπον κάτω τὴν χαινίσαν ἀβυσ-

σον, ταλαντώμενος ἐν τῷ κενῷ ἢ προσκρούων εἰς τὰς ὀξείας ἐξοχὰς τῶν βράχων παρετάρουν μελαγχολικῶς σμικρυνομένους τοὺς συντρόφους μου μείναντας ἐπὶ τῆς γῆς, χωρὶς ἐν τούτοις αἱ κεφαλὰὶ τῶν ἀναμενόντων με ἐκεῖ ἐπάνω καλογήρων νὰ μεγεθύνωνται εἰσέτι. Οἱ ξηροὶ τριγμοὶ τῆς σκληροκόρῳ τρωχίλειας, ἀπετέλουν μουσικὴν θλιβεράν ὡς αἱ σκέψεις μου· διεννοούμενη μετὰ τινος ῥίγους ὅτι τὸ σχοινίον ἐκεῖνο καὶ ἡ τρωχίlea ὑπερέτουν ἐκεῖ πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων, καὶ ὅτι ὅλα ἔχουσιν εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον τὸ τέλος των. Διὰ νὰ παρηγορήσω ἑμαυτὸν ἠρώτησα τὸν καλόγηρον ὅστις μὲ ἐδέχθη ἐπὶ τῆς κορυφῆς, καὶ μ' ἐξέβαλε τοῦ δικτύου·

— Πότε ἀλλάζετε τὸ σχοινί ;

— "Όταν κόβεται, μοι εἶπεν ἀπλούστατα.

Θαυμασία παρηγορία διὰ τὴν κατάβασιν !

'Αλλ' ὅταν τις ἴδῃ τὰς θαυμασίας ἐκεῖνας τοιχογραφίας, τ' ἀριστουργήματα ἐκεῖνα, λησμονεῖ τὸν κίνδυνον ὃν διήλθε. Τὸν λησμονεῖ πρὸ πάντων ὅταν ἀπὸ ὀξείας ἄκρας ὑπερνεφέλου βράχου παρὰ τοὺς τεφροὺς καὶ μαύρους πέριξ ὄγκους, διακρίνῃ κάτω, χαμηλά, πολὺ χαμηλά, πεδιάδας ἀπεριγράπτου γραφικότητος, τὴν Ἀθήνην ὀφιοειδῶς ῥέουσάν, δάση βαθύσκια ἀνερχόμενα ἐνιαχοῦ μεχρὶ τῶν βράχων καὶ περιβάλλοντα αὐτὰ ὡς ὁ κισσὸς τοὺς ἐρειπωμένους πύργους, καὶ μοναστήρια, καὶ χωρία, καὶ τὴν βιβαίαν ἐπαλλαγὴν τοῦ ὑψηλοῦ καὶ τοῦ καλοῦ, κράμα ἐξοχὸν τοῦ ἀγρίου καὶ τοῦ εἰδυλλιακοῦ ! "Ω ! εἶχον δίκαιον οἱ περιηγηταί, οἵτινες συγκατέλεξαν τὰ Μετέωρα μετὰ τῶν ὠραιστοτάτων τοπιῶν τῆς γῆς.

Κ' ἐγὼ ὁ δυστυχής, ὅστις ἔμελλον μετὰ τινος ὥρας ν' ἀπέλθω, συρόμενος ὑπὸ τῆς Ἀνάγκης, ὡς αἰξ βόσκουσα εἰς ἀγρὸν ὑπὸ τοῦ δεδεμένου εἰς τὸν πόδα αὐτῆς σχοινίου, τὰ ἤκουον ὅλα ἐκεῖνα μετ' εὐχαριστήσεως... ἀγωνιώδους !

— 'Α ! νὰ ἰδῇς καὶ τὰ Τέμπη ! ἀνεφώνησε μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὁ φίλος μου.

— Δι' ὄνομα Θεοῦ ! τῷ εἶπον, παῦσε· δὲν βλέπεις ὅτι ὀφίσταμαι τὴν βάσανον τοῦ Ταντάλου ;

— Μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἀντὶ νὰ φέυγουν τὰ πράγματα, τὰ ὅποια τόσον φλογερῶς ποθεῖς, ἀπὸ σέ, ὡς συνέβαιναν εἰς ἐκεῖνον, φεύγεις σὺ ἀπ' αὐτά.

* *

Τὸ ἀτμόπλοιο ἀναχωρεῖ μετὰ τρεῖς ὥρας καὶ θὰ προφθάσω νὰ ἐπισκεφθῶ τὰ Παλιὰ ἢ τὸ Κάστρο, ὡς ἀποκαλεῖται τὸ φρούριον μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ τουρκικῶν οἰκιῶν.

Εἰσῆλθον δι' ἀψιδωτῆς πύλης· διὰ μιᾶς δὲ μὲ κατέλαβε δυσθυμία ὡσεὶ τὸ τεῖχος ἐκεῖνο μὲ ἀπεχώριζε τοῦ ἐνεστῶτος, ἐνέκλειεν

ἐτι ἀέρα σκλαβιάς, βαρύνοντα τοὺς πνεύμονάς μου. Σιγὴ ἄκρα ἐπλήρου τὰς σκολιάς καὶ ἀνωμάλους ἀγυιάς· κάπου κάπου προέβαλλε κεφαλὴ τις ἀμέσως ἐξαφανιζομένη· ἐκατέρωθεν τῆς κεντρικῆς ὁδοῦ· ἥτις ἐξεχριστιανίσθη, καὶ ἐν ἡ ὄχι μακρὰν τοῦ τεμένους καπηλεῖα θορυβώδη ἐνίοτε πωλοῦσιν οὖζο, ἔρπουσι στενωποὶ μὲ χαμηλὰς ἡρειπωμένας οἰκίας· ἐδῶ ἐν καφάσιον καταρρέον· ἐκεῖ παράθυρον ἐκ τοῦ στρόφιγγος κρεμάμενον μετ' ἐγκαταλείψεως· παρέκει ὅπαι διὰ ῥακῶν βεθυσμένα.

Ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ χωρίου, ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου, κάθηνται ἐπὶ скаμνίων πρὸ τοῦ καφενεῖου Τούρκοι τινες, καπνίζοντες τσιμπούκια καὶ ναργιλέν. Εἰς πένθιμον βεθυισμένοι σύννοιαν ὑφούσι πρὸς ἡμᾶς νεναρκωμένους ὀφθαλμούς.

Τί νὰ διανοῇται ἄρά γε τὸ βραδυκίνητον πνεῦμά των ; Ἀναπολεῖ ἄλλην ἐποχὴν ὅτε ἐν αὐτῇ ἐκείνῃ τῇ θέσει, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καλδερμίου τὰ βωμολόχα στόματά των ὕβριζον τοὺς κρᾶληδες τῆς Εὐρώπης, ὅτε πάντα ἦσαν θρασεία ἐκεῖ μέσα, καὶ τὰ σαρίκια, καὶ τὰ καφάνια, καὶ τὰ κόκκινα ὑποδήματα, καὶ τὰ ξίφη τῶν σουβαρήδων τὰ κλαγγάζοντα ἐπὶ τῶν λίθων τῆς ὁδοῦ, καὶ αὐτοὶ οἱ χρεμετισμοὶ τῶν ἀτιῶν ; Ποῖαι μορφαὶ τρέμουσαι χριστιανῶν θὰ ἐκλιναν ἱκέτιδες πρὸ ἀγερῶχων γενειάδων, ἐνῶ ἡ ἐκκοκκίζουσα τὸ κεχριμπαρένιον κομβολόγιον χεῖρ κατέφερεν ἰσχυρὸν κόλαφον ἐπὶ τοῦ δυστήνου ρχιαοῦρ !... Ἡ ὁδὸς ἐκείνῃ ποῖας γονυκλισίας ἐπὶ περσικῶν ταπήτων καὶ πρηνεῖς πτώσεις ἐπὶ δορῶν τίγρεως εἶδε, καὶ χεῖρας ἀνατεινομένας πρὸς τὸν προφήτην καὶ ποῖα *ναμαζ* ἢ δίκρουνος κρήνη ἢ παρὰ τὸ τζαμίον ῥέουσα...

Ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ τεμένους κεῖται ἡρειπωμένον ξύλινον οἰκοδόμημα μὲ παράθυρα ἀναπεπταμένα. Θὰ εἶνε τὸ *μεκτέπ*, ἐν ᾧ μετὰ τῆς βοῆς καὶ τῶν ταλαντεύσεων τοῦ σώματος θὰ ἐψαλμωδεῖτο ἄλλοτε—καὶ τώρα ἐτι—τὸ *ἐλῆφ* μὲ ὑπὸ τοῦ χότζα ἐφέντη καὶ μικρῶν ἀπεριτμήτων ἐφέντηδων.

Ἀκαλῆφαι καὶ ἄκανθοι φύονται τώρα ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ τζαμίου. Τάφοι τινὲς μὲ στυλίσκους ἀπολήγοντας εἰς ὀξὺ ἢ εἰς κίδαριν, μὲ ἐπιτύμβια ἐπικλινῇ κεχρωματισμένα ἢ κατὰ χρυσὰ καλύπτουσι τὴν κόνιν τίς οἶδε τίνων ἐπισήμων Τούρκων. "Ω ! ἂν ἠσθάνοντο ἐντὸς τοῦ τάφου των αὐτοὶ οἱ κλεισάντες τοὺς ὀφθαλμούς των μὲ τὴν ἰδέαν ἀκατανικήτου τινὸς μεγαλείου τῆς Τουρκίας, πῶς θὰ τοῖς ἐφάνετο ὁ κρότος τοῦ προσκρουόντος ἐπὶ τῶν μαυσωλείων των ξίφους τοῦ συνοδεύοντός με "Ελληνος ἀξιώματι τοῦ ;

Πλήρης ἐρημία· τὸ τζαμίον κατὰ κλειστον· ὁ μιναρὲς ὑψοῦται ἀκίνητος καὶ σιγῆλός· φέρετρον τουρκικὸν εἶν' ἐρριμμένον ἐν τῷ περιβόλῳ ἐντεῖνον τὴν ἰδέαν τῆς νεκρώσεως· τὸ πᾶν ἀποπνέει θά-

νατον ἐνταῦθα. Παρὰ τὴν πόλιν κάτω τὴν ζωσαν, τὴν σφριγῶσαν, τὴν βομβοῦσαν, τὴν ὀνειροπολοῦσαν προεκτάσεις τοῦ βραχίονος τοῦ λιμένος καὶ τῆς προκυμαίας καὶ μέγαν χάνδακα ὅπως μὴ κατακλύζεται ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ Πηλίου καταρρεόντων ὁμβρίων ὑδάτων, κεῖται νεκρόπολις τις ἐντὸς τοῦ τείχους, ὡς ἐντὸς ἀσβεστοχρίστου τάφου.

Στενὰ τοικμᾶζ σοκὰκ εἰσδύουσι τῇδε κακεῖσε ἀπολήγοντα εἰς κεκλεισμένην θύραν· σιγὴ ὑπὸ τὰ καφάσια. Ποῦ εἶνε οἱ μεγάλοι χαῦνοι ὀφθαλμοὶ οἵτινες ἐβλεπον ὀπισθεν αὐτῶν; Ποῦ εἶνε τὰ στόματα ἅτινα ἐγέλων μὲ τόσῃ χάριν; ποῦ εἶνε αἱ γλυκεῖαι φωναὶ αἵτινες τόσον παθητικῶς ἤδον τὰ πλήρη ἄσιατικῆς ἡδυπαθείας σαρκιά; τίς οἶδεν εἰς ποῖον ἄξενον ἔδαφος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, εἰς ποῖαν ἄστοργον ἐξορίας χώραν!

Ὅταν ἀνοίγῃται σιγηλὴ τις θύρα, διαφαίνεται γραῖά τις χανούμισσα καθήμενὴ ἐπὶ τινος σκαμνίου, μεθ' ὅλης τῆς κοπώσεως τοῦ γήρατος· οὐδ' αὐτὰ τὰ παιδία θορυβοῦσιν, οὐδὲ ῥίπτουσι λίθους εἰς τοὺς διαβάτας φωνάζοντα γκιαοῦρ. Οἱ ὀκλαδὸν καθήμενοι ἐπὶ τοῦ τουρακίου τοῦ καφενεῖου ἄνδρες ἐκεῖνοι, αἱ γραῖαι ἐκεῖναι, τὰ πενθίμως φρόνιμα παιδία ἐκεῖνα ὁμοιάζουσι πρὸς ἄνθη μεμαραμένα, κοπέντα τῆς ῥίζης των. Τὸ ἔδαφος δὲν παρέχει ἱκμάδα πλέον εἰς αὐτοὺς. Καὶ ἐν τούτοις τὸ ἔδαφος τοῦτο ὑπῆρξε πατρίς των!

Μοὶ φαίνονται τόσον δυστυχεῖς, μοὶ φαίνονται τόσον ἀκριβὰ πληρόνοντες τὰς παρελθούσας ἀνομίας τῆς φυλῆς των, ὥστε λησμονῶ πρὸς στιγμήν τί ἐπραξεν αὕτη πρὸς τὸ ἔθνος μου καὶ αἰσθάνομαι συμπάθειαν πρὸς αὐτοὺς. Ἐν τινι στενωπῷ ἀκούω φωνὰς ὁμιλοῦσας ἑλληνιστί. Εἶνε ἐκ τῶν ἑλληνικῶν οικογενειῶν, αἵτινες ἡγόρασαν τὰς οἰκίας τῶν ἀπερχομένων Τούρκων καὶ ἐγκατέστησαν ἐν αὐταῖς. Ἐκλείσθησαν ἐντὸς τοῦ πνιγροῦ κάστρου, τοῦ ἐπιπροσθούντος εἰς τὸν ἔξω κόσμον, ἀναμένοντας τὴν κατεδάφισίν του μετὰ τῆς ἀγωνιώδους ἀνυπομονησίας δεσμώτου ἀναμένοντος ν' ἀνοιχθῇ ἡ εἰρκτή του.

Πρὸ τῆς θύρας πεταλωτοῦ βλέπω ἄνθρωπον ἐρυθρὰ ἐνδεδυμένον ἀπὸ κεφαλῆς μέχρις ὀσφύος, φέροντα λευκὴν περισκελίδαν καὶ ξίφος παρὰ τὴν πλευράν.

Εἶνε ὁ Τουρκὸς κλητῆρ, φέρων τὴν στολὴν Ἑλληνικῆς κλητῆρος, πλὴν τοῦ πιλικίου, διότι δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς Τούρκους νὰ φορέσωσι σάπκην, φέρει ὅμως τὸ ἑλληνικὸν στέμμα ἐπὶ τοῦ μεγάλου τουρκικοῦ φεσίου του!..

Παρὰ τὴν ἐτέραν πύλην τοῦ φρουρίου ἐντὸς λιθίνου ἰσογείου δώματος, παρεμφεροῦς πρὸς εἰρκτὴν μὲ τοὺς ὀγκώδεις τοίχους του, ἐπὶ τῶν σιδηρῶν ῥάβδων τοῦ κιγκλιδωτοῦ παραθύρου, βλέπω μυρία ῥάκη πολυχρώμων λωρίδων, ἐφ' ὧν

ἐπικάθηται βαρὺ στρώμα κόνεως. Εἶνε δὲ τάφος ἁγίου τινὸς χόδζα ἔχοντος τὴν δύναμιν νὰ θεραπύῃ τοὺς πυρετοὺς· τὰς λωρίδας ἐκεῖνας ἔδεσαν πυρέσσοντες δάκτυλοι ἀφέντες ἐκεῖ τὸν πυρετόν.

Πρὶν ἐξέλθω τοῦ φρουρίου βλέπω τὴν μικρὰν θύραν τῶν ἐντὸς τοῦ τείχους φοβερῶν *μουδρουμιῶν*, εἰς ἃ ἐρρίπτοντο κατὰ τοὺς δεινοὺς χρόνους τῆς δουλείας οἱ δύστηνοι βαγιάδες. Ποῖαι κραυγαὶ στρεβλουμένων, ποῖα ψυχορραγήματα ἀνθρώπων ταφέντων ζώντων κατέπνιξαν τὰ βάθη ἐκεῖνα!.. Ὡ! διὰ μιᾶς ἐπανερχεται ὅλον τὸ παρελθὸν εἰς τὴν μνήμην μου καὶ δὲν λησμονῶ τί ἐπραξάν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι εἰς τὸ ἔθνος μου, καὶ δὲν ἐνθυμοῦμαι πῶς ἀπέρχονται, ἀλλ' ἐνθυμοῦμαι πῶς ἤλθον καὶ πῶς ἔμειναν ἐπὶ τῆς γῆς μας τόσους αἰῶνας!

(Ἐπεταὶ τὸ τέλος).

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΚΟΥΡΤΙΑΝΗΣ.

ΤΑ ΠΟΥΛΑΚΙΑ

ΚΩΜΩΔΙΑ Εἰς ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΡΕΙΣ ΥΠΟ Ε. LABICHE ΚΑΙ DELACOUR.

(Μετάφρασις Ν. Γ. Π.)

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον).

ΠΡΑΞΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

Ἐστιατόριον. Θύρα εἰς τὸ βάθος, καὶ θύραι δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Ἀγγοθήκη, ἄρμαριον. Δεξιὰ τράπεζα.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

ΙΩΣΗΦ, ΚΑΙΤΗ, ΕΡΡΙΕΤΤΑ, εἶτα ΤΙΒΟΥΡΚΙΟΣ

ΚΑΙΤΗ, (*ἐκτινάσσουσα τὴν κόριν*). Ὅπως καὶ ἂν τὸ ἐξετάσης, εἶναι παράξενον πρᾶγμα. Νὰ μὴ σηκωθῇ ἀκόμη ὁ αὐθέντης!

ΙΩΣΗΦ. Καὶ οὔτε ὁ ἀδελφός του... Φαίνεται πῶς τὸ ἔρρηξαν ἔξω χθές.

ΕΡΡΙΕΤΤΑ, (*εἰσέρχεται ἀριστερόθεν, φοροῦσα ἐνδυμασίαν περιπάτου*). Πῶς! ἔνδεκα ἡ ὥρα καὶ ἀκόμη δὲν ἐσυγυρίζατε τὸ σπῆτι;

ΚΑΙΤΗ. Ἐτελειώσαμεν, κυρία.

ΙΩΣΗΦ. Ἐφοβοῦμεθα μὴ ἐξυπνήσωμεν τὸν κύριον.

ΕΡΡΙΕΤΤΑ. Ἀκόμη κοιμᾶται; ... Μὴ τυχὸν εἶνε ἄρρωστος;

ΙΩΣΗΦ. Ὡ! ὄχι, κυρία... ἀλλὰ ἐγύρισε χθές ἀργὰ τὴν νύκτα, καὶ ἔμεινε πολλὴν ὥραν ἐξυπνος καὶ ἐπεριπατοῦσε εἰς τὸ δωμάτιόν του.

ΕΡΡΙΕΤΤΑ. Φαίνεται ὅτι ἔπινε καφέ... καὶ τοῦ φέρει αὐπνίαν... Νὰ τοῦ εἰπῇτε πῶς ἐβγήκα ἐξω, ὑπάγω εἰς τὸ λουτρόν... .